

bilimname XXXVII, 2019/1, 407-429
Geliş Tarihi: 19.10.2018, Kabul Tarihi: 27.04.2019, Yayın Tarihi: 30.04.2019
doi: <http://dx.doi.org/10.28949/bilimname.472710>

POPÜLER DİNİN YENİDEN ÜRETİLMESİNDE VE YAYGINLAŞTIRILMASINDA TÜRK KORKU SİNEMASI

© Erol ERKAN^a

Öz

Türkiye’de 2000’li yılların başından itibaren büyü, cin, şeytan konulu Türk korku filmlerinde artış gözlemlenmektedir. Bu filmlerde genel olarak İslâmiyet’te de kabul edilen görülmeyen varlıklarla ilgili inanca ve popüler dindarlıkta rastlayabildiğimiz diğer inanışlara ait öğeler bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile Türk korku sinemasında kitabî din ile popüler din bir araya gelmektedir. Bu çalışmada Türk korku sineması popüler din perspektifinde incelenmektedir. Dinî öğelerin bu tür filmlerde nasıl sunulduğu ve konumlandırıldığı, Türk korku sinemasının nasıl bir dindarlık anlayışından beslendiği ve hangi din anlayışını yaydığı çalışmanın problemlerini teşkil etmektedir. Makale dinî unsurların Türk korku sinemasında nasıl yer aldığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma Türk korku sinemasında dine nasıl yer verildiğinin anlaşılması bakımından önem taşımaktadır. Çalışma için bu tarz Türk korku sinemasından yedi film rastgele örneklem yöntemi ile seçilip izlenmiş ve filmler belirli sorular çerçevesinde betimsel analize tabi tutulmuştur.

Türk korku filmlerinde geleneksel Türk kültürü ile İslâmî öğeler harmanlanmaktadır. Türk korku sinemasında Türk toplumunun aşına olduğu hem eski Türk inanışlarına ait öğeler ve hem de yüzeysel olarak kitabî dine ait İslâmî içerikler ve korku motifleri sentezlenerek izleyiciye sunulmaktadır. Bu bakımdan Türk korku sineması popüler dindarlığın yeniden inşasında ve toplumda yayılmasında rol üstlenmektedir. Popüler dindarlık daha çok korkudan, kötülükler, felaketler ve efsanelerden beslenir. Hastalık, musibet, ölüm korkusu veya bireyin bu tür olaylar karşısında çaresizliği kişiyi popüler dindarlığa sevk etmektedir. Türk korku sineması cin, şeytan, büyü ve dinî öğeleri, kötü, korkutucu olaylar ve mitler eşliğinde seyirciye aktararak popüler dindarlığı pekiştirmektedir.

Anahtar kelimeler: Din Sosyolojisi, Türk Korku Sineması, Popüler Dindarlık, Halk Dindarlığı

---

^a Dr. Öğr. Üyesi, erkanerol27@hotmail.com

TURKISH HORROR CINEMA IN THE REPRODUCTION AND DISSEMINATION OF POPULAR RELIGION

Mass media have an important role in producing and popularizing popular culture. Cinema, one of the mass media, can be effective in the reproduction and dissemination of both popular culture and popular religion and piety. In this article, Turkish horror films are discussed in the context of popular religion. After the 2000s, it has been observed that Turkish horror films on the theme of magic, genie, and devil have been increasing. Some films produced in this area are attracting great attention. In these films, there are elements of beliefs that are not commonly accepted in the religion of Islam, especially the belief of invisible creatures and beliefs that are common in popular religion. Considering only the names of these films with considerable audience, it can be understood that religious elements and Turkish horror cinema were brought side by side. In these films, it is important to examine how religious elements are included, what meanings they are attributed to, and in general which religion horror film is used by this Turkish cinema.

[The Extended Abstract is at the end of the article.]

Giriş

Popüler kültürün üretilmesinde ve yaygınlaştırılmasında kitle iletişim araçları önemli rol üstlenmektedir. Kitle iletişim araçlarından sinema hem popüler kültürün hem de popüler din ve dindarlığın yeniden üretilmesinde ve yayılmasında etkili olabilmektedir. Bu makalede Türk korku sineması popüler din bağlamında ele alınmaktadır. 2000'li yılların başından itibaren büyü, cin, şeytan konulu Türk korku filmlerinde artış gözlemlenmektedir. Bu alanda üretilen bazı filmler yoğun ilgi görmektedir. Bu filmlerde genel olarak İslâm dininde de varlığı kabul edilen özellikle görülmeyen varlıklarla ilgili inanca ve popüler din içinde yaygın olan daha başka inanışlara ait unsurlar yer almaktadır. Hatırı sayılır izleyici kitlesine sahip bu filmlerin sadece isimlerine bile bakıldığında dinî öğeler ile Türk korku sinemasının yan yana getirildiği anlaşılabilmektedir. Bu filmlerde dinî öğelerin nasıl yer aldığı, bunlara ne tür anlamların yüklenildiği ve genel olarak bu tarz Türk korku sinemasının hangi din yorumuna yaslandığı ve hangi dindarlık biçimini yaydığı hususu mercek altına alınmalıdır. Türk korku sinemasıyla ilgili çeşitli alanlarda yazılmış gerek yüksek lisans ve doktora tezleri ve gerekse de

makale çalışmaları bulunmaktadır.¹ Bu çalışmanın özgün tarafı, müstakil bir çalışma olarak din sosyolojisi sahasında popüler dindarlık bağlamında Türk korku sinemasının incelenmesidir.

Problem: Popüler dindarlık bağlamında konuya yaklaşan bu makalede şu problemlere cevap aranmaktadır:

- Türk korku filmlerinde popüler dindarlığa ait öğeler nelerdir?
- Türk korku filmlerinde cin, şeytan gibi varlıklar nasıl gösterilmektedir?
- Türk korku sinemasında dinî öğeler nasıl yer almaktadır?
- Türk korku sineması ile hangi dindarlık biçimi yaygınlaştırılmaktadır?

Amaç: Bu makalenin amacı 2000’li yılların başından itibaren gösterime giren Türk korku filmlerinde dinin ve dinî öğelerin nasıl yer aldığını, bu filmlerin hangi din anlayışına dayandığını ortaya koymaktır. Diğer bir ifade ile çalışmanın amacı, korku sineması ile hangi tür dinî inanışın ve dindarlığın üretildiğini ve yaygınlaştırıldığını belirlemek, korku kaynağı olarak gösterilen doğüstü varlıkların filmlerdeki anlatımı ile dinî inanışlardaki yerinin nasıl bağdaştırıldığını göstermektir. Makale Türk korku filmlerinde dinin nasıl yer aldığının, bu tarz filmlerin hangi dindarlardan beslendiğinin ve söz konusu dindarlığa nasıl katkı sunduğunun anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Şerif Mardin’in de belirttiği gibi “Türkiye’de dinî inançların etkisi açığa çıkarılmak istendiği zaman dinî değilmiş gibi görünen değişkenlere de bakmamız gerekmektedir (Mardin, 2004: 104).”

Yöntem: Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri esas alındı.² Konu için seçilen filmler betimsel analize tabi tutuldu. Elde edilen veriler daha önceden belirlenen sorulara göre kategorileştirildi ve çıkarımda bulunuldu. Betimsel analizde veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, mülakat ve gözlem aşamalarında kullanılan sorular veya boyutlar dikkate alınarak da düzenlenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2007: 224). Buna göre filmler birtakım sorular perspektifinde izlendi. Söz konusu sorular ekseninde tematik çerçeve oluşturuldu, elde edilen veriler

¹ Ulaşabildiğimiz kadarıyla çeşitli makalelerin dışında 20’nin üzerinde yüksek lisans tezi, bir tane de doktora tezi bulunmaktadır. Bu tezler daha çok “Radyo-Tv ve Sinema Bilim Dalı”nda hazırlanmıştır. Ancak bazı çalışmalarda bu tarz korku sinemasının dindarlık bakımından olumlu etkiye sahip olduğu iddia edilmiştir. Oysa konuya kitabî din, popüler dindarlık açısından bakılması gerekir. Bkz. Pınar Akyar, *2000 Sonrası Türk Sinemasında Yer Alan Dini Göstergeler* (Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, 2012). Şan Ararat Halis, “Tarihsel Bir Karşıtlığın Tezahürü: 2002 Sonrası Türk Korku Filmlerinde Bilim-Din Çatışması”, *Selçuk İletişim Dergisi* 9/4 (2017): 221-237.

² Filmler belli bir kültüre ve inanışa yaslandığı için araştırmanın deseni kültür analizidir. Kültür analizinde, belli bir grubun kültürüne özgü kavram, süreç ve algılar çerçevesinde, kültürel öğelerin tanımı ve analizi üzerinde durulur (Yıldırım ve Şimşek, 2007: 70).

tanımlanıp bu çerçeveye göre işlendi ve yorumlanmaya çalışıldı. Çalışmada filmlerle ilgili belirlenen sorular şu şekildedir:

I. Filmlerde korku unsuru olarak kullanılan varlıklar nelerdir ve nasıl resmedilmektedirler? (Bu öğeler kitabî dinde nasıl yer almaktadır?)

II. Korkuya ve kötü olaylara yol açan sebepler nelerdir ve bu olaylardan kimler etkilenmektedir?

III. Uğursuz ve kötü olaylardan nasıl kurtulmaya çalışılmaktadır?

IV. Korku unsuru ile verilmek istenen olumlu/dinî mesaj var mıdır?

V. Korku filmlerinde hangi hurafe³ inanışlara yer verilmektedir?

VI. Dinî öğeler korku sinemasında nasıl sunulmaktadır?

Örneklem: Örneklem, Türk korku sinemasında öne çıkan yönetmenlerin ve senaristlerin filmleri arasından rastgele (küçük kâğıtlara isimleri yazılan filmler kura yöntemiyle) seçilmiştir.⁴ Filmlerle ilgili yapılan yorumlar filmlerin benzer içeriğe sahip olduğu kanaatini doğurmuştur. Bu nedenle araştırmada rastgele örneklem tercih edilmiştir. İçerikler tekrarlandığı için daha fazla filmin izlenmesine gerek duyulmamıştır. Örneklem dâhil olan filmler şu şekildedir:

Filmin Adı	Yönetmen	Vizyon Tarihi
Büyü	Orhan Oğuz	2004
Musallat 2: Lanet	Alper Mestçi	2011
Dabbe 4: Cin Çarpması	Hasan Karacadağ	2013
Dabbe 5: Zehr-i Cin	Hasan Karacadağ	2014
Şeytan-ı Racim 2: İfrit	Murat Toktamışoğlu	2015
Üç Harfliler 3: Karabüyü	Alper Mestçi	2016

³ Hurafe kavramı İslam'da karşılığını bulamadığımız inanışlar anlamında kullanılmaktadır.

⁴ 2003-2018 yılları arası, özellikle de 2010 sonrası gösterime giren Türk korku filmleri ile ilgili bir liste oluşturulup örneklem seçildi. Toplamda 23 filmin yer aldığı liste şu şekildedir:

Hasan Karacadağ'ın yönetmenliğini yaptığı cin-büyü temalı filmler: Dabbe (2005), Semum (2008), Dabbe 2 (2009), Dabbe 3: Bir Cin Vakası (2012), el-Cin (2013), Dabbe 4: Cin Çarpması (2013), Magi (2014), Dabbe 5: Zehr-i Cin (2014), Dabbe 6 (2015), Dabbe 7: el-Nazar (2016).

Alper Mestçi'nin yönetmenliğini yaptığı cin-büyü temalı filmler: Musallat (2007), Musallat 2 Lanet (2011), Siccin (2014), Siccin 2 (2015), Üç Harfliler 3: Karabüyü (2016), Siccin 3: Cürmü Aşk (2016), Siccin 4 (2017), Üç Harfliler: Beddua (2018), Siccin 5 (2018).

Murat Toktamışoğlu'nun yönetmenliğini yaptığı cin-büyü temalı filmler: Şeytan-ı Racim 2: İfrit (2015), Üç Harfliler 2: Hablis (2015), Cin Kuyusu (2015).

Orhan Oğuz'un yönetmenliğini yaptığı cin-büyü temalı filmler: Büyü (2004).

Siccin 4	Alper Mestçi	2017
----------	--------------	------

A. Kavramsal Çerçeve

1Popüler Din/Dindarlık ve Temel Özellikleri

Dinî hayat toplumsal yapı ve kültürel doku ile sıkı bir ilişki içindedir ve karşılıklı etkileşim halindedir (Günay, 1999: 239). Dinî yaşam toplumsal yapıya bağlı olarak çeşitlilik arz eder. Toplumsal sınıflara göre dinî tutumlarda farklılıklarla karşılaşırız (Weber, 2012: 201). İnsanların dini idrak kabiliyetleri ve dinî hususları içselleştirme durumları eşit düzeyde değildir. Özellikle evrensel ve derunî öğretilere sahip dinlerde toplumsal tabakaya göre değişik dinî anlayış ve uygulamalar görürüz (Ülgener, 2015: 38).

İlahi kaynaklı olsa bile dinin anlaşılması ve yaşanması toplumsal etkiye açıktır. Bu nedenle din içinde iki ayrı kategori ortaya çıkar. Bu durumu Şerif Mardin “resmi/kitabî din” ve “halk dini” şeklinde tanımlar. “Kitabî din”⁵ ile dinin temel metinlerine uygun dinî anlayış, tutum ve davranışlar, “halk dini” ifadesiyle de ‘kitabî din’in unsurlarıyla zaman zaman örtüşen veya çelişen, toplumun geleneğinin ve kültürün etkisiyle oluşan dindarlık biçimi kastedilir (Mardin, 2006, 159). Benzer bir yaklaşımı Mensching öne sürer ve ona göre de evrensel dinler kendi bünyelerinde “halk/kitle inancı”ni doğurmaktadır (Mensching, 2012).

Gelenek, toplumun geneli üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Zaman içinde değişime maruz kalsa da bu değişim yavaştır. Gelenek güçlü bir biçimde halkın çoğu tarafından korunur. Yeni bir dinle karşılaşan toplum, o dini bütün derinliği ile idrak edemeyecek, kendilerine göre yorumlayacak ve kendi eğilimlerine göre anlamlandıracaklardır. Böylelikle geleneksel inanışlar ve yeni din kaynaşarak kitabî dinden farklı bir dini anlayış ve yaşayış ortaya çıkmaktadır. ‘Halk dini’ ‘resmi din’in unsurlarından beslenmektedir. Ancak ‘kitabî dini’ yeniden uyarlayıp yerel inanca ve davranışlara yol açmaktadır (Mensching, 2012: 147, 152, 154). Esasında resmi dinin bir toplumda karşılık bulması ve etkisini sürdürmesi bir şekilde o toplumun gelenekleriyle kaynaşmasını gerektirir.

Evrensel din öncesindeki mahalli inançlar anlamına da gelebilen “halk dini/inançları” kavramı yerine “popüler din/dindarlık” kavramları da kullanılmaktadır (Arslan, 2004). Biz de bu çalışmada popüler din/dindarlık kavramını tercih etmekteyiz. Yukarıda bahsettiğimiz çerçevede popüler dini, kitabî dine ait unsurlarla bir arada yaşayan, kurumsal olmayan inanç, ritüel ve uygulamalar (Arslan, 2004: 56) şeklinde tanımlayabiliriz. Popüler din,

⁵ Bu çalışmada “kitabî/resmi din” ifadesi ile Kur’an’la çelişmeyen, onunla örtüşen dindarlık kastedilmiştir.

kitabî dine göre sistemsiz inançlardan ve pratiklerden teşekkül eder ve kitabî din ile geleneksel kültürlerin, çoktanrılı inançların iç içe geçmiş şeklidir. Burada şu hususun da altını çizmek gerekir. Yaşadığımız dönem popüler kültürün yükselişe geçtiği bir zaman dilimidir. Tüketim toplumunda ve kültüründe öne çıkan popüler kültür ile uyumlu olarak “popüler dindarlık” kavramının tercih edilmesi manidardır.

Popüler/geleneksel halk dindarlığı toplumun genelinde daha yaygın, kentnin orta ve alt tabakalarıyla kırsal kesimde daha egemen olan bir dindarlık biçimi olarak karakterize edilmektedir. Bu tarz dinî yaşamda halk kültürü içinde öteden beri kökleşmiş ve kalıplaşmış öğeler göze çarpmaktadır. Şekilcilik, geleneksellik, taklitçilik ve ritüalizm bu tip dindarlığın temel özellikleridir. Popüler/halk dindarlığında derin teolojik hususlar pek yer almaz. Türk toplumunun dinî hayatına yakından bakıldığında da İslâm dininin iki temel kaynağı olan Kur’an ve sünnetle belirlenen hususların yanı sıra, İslâm bilginlerinin tarih boyunca geliştirdikleri konular, tasavvufî öğeler ve nihayet bir kısmı halkın eski inançlarına ait kültürlerine kadar uzanan, bir kısmı da başka kültürlerden etkilenmek suretiyle alınmış veya bizzat toplum tarafından zamanla dinî bir nitelik kazandırılmış bulunan inançlar ve uygulamaların birbirleriyle kaynaşmış biçimde bir arada oldukları görülür (Günay, 1999: 263). Kültürün ve dinin kaynaşmasıyla meydana gelen anlayış ve uygulamalara şunları örnek olarak verebiliriz: Tarikatlardaki musiki-zikir törenleri, türbe ziyareti, Türk toplumunda yaygın olan mevlit uygulaması, kandil geceleri etrafında ortaya çıkan davranışlar (tebrikleşmeler, o gece daha yoğun ibadet edilmesi, camilerde mevlit okutulması, gündüzünde oruç tutulması, o gece dolayısıyla komşulara yiyecek ikram edilmesi gibi), Muharrem ayında “Aşure Tatlısı” etkinliği, bazı yiyecek ve içeceklere dualar okunup ihtiyacı olana yedirilip içirilmesi, nazar değdiğine inanılan kimseye kurşun dökülmesi, dilek ağacına bez bağlama, muska. Popüler din içerisinde hurafe inançlar da görülmektedir. Geleneksel inanç ve kültürün etkisi ile oluşmuş bir takım hurafe inanışlar zamanla dinî bir görünüm kazanmışlardır. Bununla birlikte popüler din ile hurafe/batıl inançları birbiriyle eşitleyemeyiz.

Orta Asya Türkleri İslâmiyet’e geçtikleri sıralarda İslâm’ın kimi unsurlarını kolayca kabul ederlerken kimi öğelerini de benimsemekte zorlanıp kendilerine göre uyarladılar. İslâmiyet sonrasında da Türklerin geleneksel kültürlerinin etkileri Türk toplumu üzerinde devam etti. Bu durum Türk toplumunda farklı sınıflarca temsil edilen değişik dindarlık biçimlerini doğurdu (Mardin, 2004: 94). Örneğin Şamanizm’e ait unsurlar Türkler Müslüman olduktan sonraki süreçte de Türk toplumunda varlığını sürdürdü (Mardin, 2006: 86). Türbelerde adak adamak, duvarlarına taş yapıştırmak, suyundan içmek ve dilek ağacına, mezar taşlarına ve ağaca bez

bağlamak, su kaynaklarını kutlu görmek gibi davranışlar Şamanizm’le ilişkili inanç ve uygulamalardır (Tanyu, 1967: 324-326). İnsanlara felaket, hastalık, ölüm getiren kötü ruhlara ait inanışlar da eski Türk inancına ait öğelerdir (Çoruhlu, 2006). İslâmiyet ile geleneksel Türk inanışlarının kaynaşması nihayetinde yeni dinî kavramlar ve anlayışlar doğdu. Sözelimi yaratılış, kıyamet, ölüm sonrası hayat, cennet, cehennem, melek ve şeytan gibi kavram ve terimlerle ilgili olarak ortaya çıkan pratikler bu bağlamda değerlendirilebilir (Günay ve Güngör, 2007: 235).

Doğum, evlilik ve ölüm gibi özellikle hayatın önemli geçiş aşamalarında halk dindarlığına dair pek çok uygulama görebilmekteyiz. Bir takım dindar şahsiyetler “veli” addedilerek onlara dinî bir önem verildiği, söz konusu kimselerin gerek sağlıklarında ve gerekse vefatları sonrası kabirlerinde ziyaret edildiği görülmektedir.⁶ Türbe ziyareti, veli veya evliya inancı olarak tebellür eden bu anlayış biçimi, dilek/adak inanışı ve uygulamalarıyla bir araya gelerek, halk arasında popüler dindarlığın doğmasına kaynaklık etmektedir (Arslan, 2004: 57).

Popüler din/dindarlık resmi kurumlardan bağımsız halkın geniş kesimlerince temsil edilirken, kitabî din felsefi doktrinler, dinî kurumlar, din bilginleri aracılığıyla temsil edilir (Christian JR., 2002). Popüler dindarlık daha ziyade başa gelen kötü olaylardan beslenir. Şifa arayışı, kaza ve belalardan korunma kaygısı, yoksulluktan, psikolojik sorunlardan kurtulma gayesi, sıkıntılarını ve ihtiyaçlarını giderme isteği insanları iç içe geçmiş dinî-mitolojik öğelere, cinlerle irtibat kurmaya, falcılık, kehanet ve büyüsel bir takım inanç ve uygulamalara sevk etmektedir. Bu yönüyle popüler dindarlık faydacı bir karaktere sahiptir (Arslan, 2003: 102).

Popüler dine ve ayrıca hurafe inanışlara duyarlılığı artıran önemli hususlardan biri korkudur. Korku halk dindarlığının önemli kaynaklarından biridir. İnsan yaşamını sürdürürken çeşitli musibetlere dūcâr olabilmekte, hastalıklara, felaketlere yakalanabilmektedir. Birey gelecekte hastalıklara ya da belalara maruz kalabileceği kaygısı ve korkusu duyabilmektedir. Bu korku, soyut varlıklarla ilgili inanç ve onlar etrafında oluşan efsanelerle birlikte kişiyi kendini güvende hissedecek, kötülüklerden koruyacak ve bahtını açacak inanış ve uygulamalara yöneltmektedir (Arslan, 2004: 123). Bu bağlamda insanın yöneldiği uygulamalar arasında büyü de bulunmaktadır.

Halk dindarlığı içinde büyüyle ilgili inanç ve uygulamalar önemli bir yer tutar (Mensching, 2012: 154, Günay, 1999: 233). Bu tarz inanışta dinî ve mistik olan ile büyüsel olan iç içedir. Büyü, insanlara ve toplumsal yaşamın

⁶ İstanbul’da bulunan Eyüp Sultan Türbesi, Aziz Mahmut Hüdai Türbesi ve Baba Cafer Türbesi bunlara örnek olarak verilebilir.

akışına etki edebileceği, olayları, istenilen biçimde değiştirebileceği inancıyla ve birtakım gizli yöntemler ile doğaüstü güçlere müracaat etmektir. Büyü inancı ve uygulamalarını çok eski çağlara kadar götürmek mümkündür. Bilimin ve rasyonel düşüncenin oldukça gelişmiş olduğu günümüz modern toplumlarında da büyü inancına ve büyüsel eylemlere rastlanılabilmektedir. Tarih boyunca din ile büyü arasında yakın bir ilişki ve iç içelik görülmüştür. Bu nedenle din ile büyüünün aynı olduğu iddiası, dinin büyüsel uygulamalardan doğduğu görüşü öne sürülmüştür. Her ne kadar ikisinde de bir takım benzer uygulamalar söz konusuysa da din ile büyü birbirinden farklı ve hatta aralarında uyumsuzluk ve karşıtlık bulunmaktadır. Dinin daimi müntesipleri, büyüünün geçici müşterileri bulunur. Dinde şeytan düşman olarak görülür ve ondan uzaklaşıp Tanrı'ya yaklaşılmaya çalışılır, büyüde ise bir takım fayda temin etmek ve kötülükler yapmak için gerekirse şeytandan yararlanılabilir ve Tanrı'ya karşı gelinbilir (Günay, 1999: 231-232). İbn-i Haldun, büyüünün insanları Tanrı dışında başka varlıklara yönlendirdiği için çeşitli dinler tarafından yasaklandığını ifade eder. İslâm dini de büyüü büyük bir günah sayarak yasaklar (İbn-i Haldun, 2004: 712, 714).

Kur'an büyü konusuna fayda sağlamayan uğraşlar olarak değinmekte ve bu tür uğraşları yasaklamaktadır⁷. Büyü aracılığıyla insanların ve olayların kontrol altına alınabileceği, istenilen şeyin elde edilebileceği, birçok problemin, zorluğun üstesinden gelineceği inancı Kur'an ile çelişir. Büyücülerin her şeyi bildiği, elde edemeyecekleri şeylerin olmadığı biçimindeki inançlar İslâm'la örtüşmemektedir. Çünkü İslâm'a göre hiçbir şey Allah'ın iradesinin ve kudretinin üstünde değildir. O'nun izni olmaksızın hiçbir şey gerçekleşmez. Oysa halk dindarlığında bu anlayıştan farklı olarak büyü ile insanların kontrol altına alınabileceğine inanılmakta, Allah'ın iradesi yok sayılmaktadır. Bu nedenle bazı İslâm bilginleri büyüü reddetmişlerdir.⁸

Her ne kadar İslâmiyet büyüü yasaklamış olsa da Müslümanlar arasında bu tür uğraşlar varlığını sürdürdü. Mensching'e göre kitleler din ile büyüü içtenlikle bağdaştırabilmektedir ve büyü ile etki edebilen bazı güçlere inanmaya yatkındırlar. Ona göre özellikle köylüler ve kadınlar⁹ gizemli ve karanlık güçlerle ilgilenmeye daha eğilimli olmaktadırlar (Mensching, 2012: 154, Günay, 1999: 234).

⁷ Bakara, 2/102.

⁸ Bkz. Hikmet Tanyu, "Büyü", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Ankara: TDV Yayınları, 1992), 6: 501-506. Ayrıca bkz. İlyas Çelebi, "Sihir", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Ankara: TDV Yayınları, 2009), 37: 170-172.

⁹ Tabi ki Mensching'in "Dinî Sosyoloji" isimli eserinin ilk baskısının 1947 olduğu göz ardı edilmemelidir. Ancak Ünver Günay'ın çalışması biraz daha yakın bir dönemde, 1999 yılında yayımlanmıştır.

Doğüstü varlıklara dair inanca sahip toplumlarda hastalık, doğum, ergenlik, kadınların regl zamanında bazen sıra dışı olarak görünmeyen varlıkların insan bedenine girdiği şeklinde inanışlar da söz konusu olabilmektedir. Bu davetsiz misafirin insanı etkilememesi veya zarar vermemesi için büyüsel birtakım araçlarla uzaklaştırılması, öfkelenirilmemesi gerektiği düşünülür. Bu varlıkların insanların kaderine, çevrelerindeki gidişata etki edebilecek şekilde bir güce sahip oldukları kabul edilir (Weber, 2012: 89, 130). Böylesi bir inanış popüler dindarlıkta söz konusu olsa da kitabî dindarlıkta bulunmamaktadır.

Türk toplumunun kimi fertlerinde insanı olumsuz olarak etkileyebilen kötü cinlere dair bir inanış bulunmaktadır. İslâm dini, cinlerin ve şeytanların varlıklarını kabullenmektedir. Ancak popüler inanışın aksine Kur'an'a göre cinler de güçsüz, görünmeyeni ve geleceği bilmeyen varlıklardır¹⁰. Buna rağmen toplumda özellikle geleneksel çevrelerde, yaşlılarda ve kadınlarda bu tür varlıkların gücü ve tesiri olduğu, etraflarında olup biten pek çok olumsuz olayda bu varlıkların etkili oldukları inancı mevcuttur. Bu nedenle bu varlıklardan korunmak gerekir düşüncesi vardır. Bu inanışa göre bu varlıklar birçok hastalığa da neden olabilmektedirler. Su başları, hela yolları, kapı kenarları, eşikler, dört yol ağzı, evlerin çatı katı vb. yerler onların yuvaları olarak görülür ve sakınılarak oralardan geçilir. Kapiya ya da lavaboya sıcak su döken, ateşe ve eşığe küçük abdestini bozan veya karanlık, تنها yerlere besmelesiz uğrayanların cinler tarafından çarpılacağına inanılır. Cinler tarafından çarpılma, nazar ve muska inançlarının toplumda yaygın olması, çoğu hastalıkla ilgili tutum ve davranışlarda dinî-mistik ve büyüsel inançların ve uygulamaların önemli bir yeri olduğunu ortaya koymaktadır (Günay, 1999: 234- 235).

İnsanlar gelecek ile ilgili meraklarını gidermek, bir çıkar elde etmek ya da kötü büyü yapıldığına, nazarın veya cinlerin etkisi altında olduklarına inandıklarında bunun etkisinden kurtulmak için görünmeyen varlıklarla ilişkili olduklarını düşündükleri uzmanlara, cinci hoca, muskacı, falcı, kâhin, medyum gibi kimselere müracaat etmektedirler. İslâm dini cin, şeytan ve melek gibi öğeleri içermektedir. Ancak daha önce de ifade edildiği gibi popüler dindarlıkta bunlara olduğundan farklı şekilde inanılmakta, bu varlıklara bir güç ve tesir edebilme yetisi atfedilmekte ve bunların insanlar ve olaylar üzerinde etkili olabileceklerine inanılmakta ayrıca bu husus da istismar edilmektedir. Popüler dindarlıkta dinî inanç ve pratikler, büyüsel inanç ve uygulamalarla, hurafelerle kaynaştırılabilmektedir: Dua ve ayetler eşliğinde kurşun dökülmesi, tuz çevrilmesi ve tuzun ateşe atılıp nazarın bozulduğuna inanılması ve yine dua ve ayetlerin çeşitli büyü

¹⁰ Sebe, 34/14.

uygulamalarında kullanılması gibi. Ayrıca dinî inanç ile batıl inanışlar iç içe geçebilmektedir: Baykuş, karga, kara kedi gibi bazı hayvanların, makası boş yere açıp kapatmanın, gece tırnak kesilmesinin, mezar taşları üstündeki yazıların okunmasının uğursuz sayılması gibi.

2. Türk Korku Sineması

Sinema tarihi içinde ilk korku filmi 1800'lü yılların sonunda ortaya çıkar. Korku filmleri ilk zamanlar daha çok vampir, kurt adam, canavarlar gibi karakterler üzerine kurgulanmıştır. 1950'li yıllarda ise bilimkurgunun yansımaları korku filmlerinde görülür (Kara, 2013). Kendi içerisinde değişik dönem ve kategorilere ayırabilen korku sineması çeşitli versiyonları ile günümüze kadar gelişerek devam etmiştir. Türkiye'de ise korku filmi olarak değerlendirilebilecek ilk filmler 1940'lı yılların sonunda görünmeye başlar (Koçak, 2006: 95). Ancak 2000'li yıllar öncesi Türk sinemasında korku türü filmlerin sayısı yok denecek kadar azdır. 2000'li yılların başından itibaren ise, Türkiye'de, korku türündeki filmlerin sayısında bir artış gözlemlenmektedir. Cin/büyü temalı korku filmlerindeki bu artış çeşitli sosyolojik nedenlerle açıklanabilir. Bu faktörler araştırmanın kapsamı dışında olmakla birlikte tüketim kültürünün cin konulu filmlerin artışında önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Tüketim toplumunda her şey tüketilebilir. Bu çerçevede popüler inanışlar da metalaştırılıp piyasaya sunulmaktadır. Burada Adorno ve Horkheimer tarafından geliştirilen kültür endüstrisi kavramı hatırlanabilir. Adorno'ya göre kültür endüstrisi kültürü metalaştırır. Diğer bir ifade ile kültür, bir meta türüdür, tüketime ve endüstri üretimine uygun hale getirilmiş, pazarlanabilir ve değiştirilebilir bir eşyadır (Adorno, 2016). Popüler din de kültür endüstrisinin tezgâhından geçerek sinema aracılığıyla tüketime sunulabilmektedir. Piyasada bir değerinin ve karşılığın olması popüler inanışa ait filmlerin üretiminde belirleyici olabilmektedir.

2000'li yıllardan itibaren çekilen korku filmlerinde büyü, cin ve şeytan konularının öne çıktığı görülmektedir. Türkiye'de 2000'li yılların başından bugüne değin cin ve şeytan temalı 80'in üzerinde korku filmi çekilmiştir.¹¹ Bu filmlerden bazılarının isimleri şu şekildedir: Büyü (2004), Dabbe (2006), Musallat (2007), Semum (2008), Cehennem 3D (2010), Üç Harfililer: Marid (2010), İblisin Oğlu 13. Vahşet (2013), Şeytan-ı Racim (2013), Azem: Cin Karası (2014), Ammar: Cin Tarikatı (2014), Muska (2014), Siccin (2014). Sadece 2018'de, Ekim ayı itibariyle, vizyona giren 17 korku filmi bulunmaktadır ve bunların 10 tanesi cin konulu filmlerdir. Bu filmlerden

¹¹<https://www.wikizero.pro/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvVM08cmtfa29ya3Vfc2luZW1hX2ZpbG1sZXJpX2xpc3Rlc2k> ayrıca bkz. <http://www.otekisinema.com/turk-korku-sinemasina-genel-bir-bakis/> (erişim tarihi: 03.10.2018).

bazıları çok sayıda izleyici kitlesine ulaşmış bulunmaktadır. Hatta Kurban Bayramı'ndan dört gün öncesine denk gelen 17 Ağustos 2018 tarihinde vizyona giren Alper Mestçi'nin yönetmenliğini yaptığı "Siccin 5" isimli, IMDB'de 7.6 gibi yüksek puana sahip olan film, yabancı filmlerin 17 haftadır süren en çok izlenen filmler sıralamasındaki liderliklerine son vermiştir.¹² Sinemada yüz binlerce seyirci ile buluşan bu filmler, internette video paylaşım ve film sitelerinde ise milyonlarca izlenme sayısına ulaşmaktadır.¹³

Türk korku filmlerinde geleneksel Türk kültürü ile İslâmî öğeler bir arada sunulmaktadır. Böylelikle Türk toplumunun yabancı olmadığı hem eski Türk inançlarına ait unsurlar ve hem de biçimsel ve yüzeysel olarak kitabî dine ait İslâmî içerikler ve korku motifleri harmanlanarak, melez formlara dönüştürülerek seyirciye aktarılmaktadır. Bu yönüyle de popüler dindarlığın yeniden inşasına ve toplumda yayılmasına aracılık yapmaktadırlar. Korku sineması içerisinde bu öğelerin taşınması ise ayrıca dikkate değerdir. Zira toplumsal değerlerin kabulünde ve devam ettirilmesinde "korku"nun işlevsel rolü söz konusudur (Tutar, 2015: 252). Hastalık, felaket, ölüm korkusu ya da bireyin bu tür olaylar karşısında çaresizliği popüler dindarlığa zemin oluşturmaktadır. Esasında Türk kültüründe korku unsurları sözlü gelenek ve mitsel anlatılarla yeni nesle aktarılmakta ve yaşatılmaktaydı. Günümüzde efsanevi anlatıların yanında sinema, sözlü kültürün "korku" üreten ve taşıyan işlevini, nispeten deruhte ederek, görsel anlatılara dönüştürüp devam ettirmektedir.

B. Araştırmanın Bulguları

1. Filmlerde korku unsuru olarak kullanılan varlıklar nelerdir ve nasıl resmedilmektedirler?

"*Dabbe 5: Zehr-i Cin*" filminde görünüp kaybolan cinler korkuya neden olmaktadır. Filme göre farklı türden cinler bulunmaktadır. "*Ve'l-Cinn-i Haris*": Cinlerin atası olan şeytandır. Tek gözü ile dünyayı değiştirme gücüne sahip bir cindir. Bedene yerleşebilir ve avuç içinde bulunan göz ile görebilir. Bir başka cin türü de kader cinleridir. Bunlar da bedene yerleşip vesvese veriyorlar ve hayatın gidişatını değiştirebilecek güce sahiptirler (Dabbe 5). İblis ile diğer şeytanlar da ayrıdır. İblis kovulmuş olan şeytan-ı racimdir (Şeytan-ı Racim 2).

Bu tür korku filmlerinde cinler eşyaları hareket ettirebilmekte, istedikleri zaman korkunç şekillerde insanlara görünebilmekte ve zarar

¹² https://www.ntv.com.tr/galeri/sanat/siccin-5-liderligi-devraldi-18-yila-damgavuran-turk-korku-filmleri,lzs48Q0H10eDx43_DCHXVw/m25V5dI9Tk-6S7bNOMtj_A (erişim tarihi: 03.10.2018).

¹³ "Dabbe 4: Cin Çarpması" filminin "Youtube"da izlenme sayısı: 6.626.664 (<https://www.youtube.com/watch?v=nh2cJnElfQs> erişim tarihi: 03.10.2018).

verebilmektedirler (Dabbe 5, Dabbe 4, Üç Harfliler 3). Cinler istedikleri zaman insan kılığına girebilmekte (Şeytan-ı Racim 2), gaipten haber verebilmekte ve insanlara altın, define bulmada yardımcı olabilmektedirler (Dabbe 4, Musallat 2, Şeytan-ı Racim 2). Cinlerin konuştuğu dil ise Arapça'dır (Dabbe 4, Musallat 2).

"Büyü" filminde büyü ile filmdeki kızlardan biri kontrolden çıkmakta ve cinayetler işlemektedir. "Musallat 2"de cinler insanların emri altına girebilmekte ve cinler çocuğu olmayan kadının çocuk sahibi olmasını sağlayabilmektedirler. "Şeytan-ı Racim 2: İfrit" filminde çocukları olmayan bir çift, büyü ile çocuk sahibi olabilmekte ve bu çocuğu şeytan sahiplenmektedir. Hatta cinlerle evlenilebilmekte ve çocuk sahibi olunabilmektedir (Siccin 4). Belli dua ve ritüeller eşliğinde çizilen bir halka içinde kaldığında cinlerin halka içindekilere zarar veremeyeceği belirtilir (Musallat 2). Kur'an'dan bazı ayetler okumak suretiyle cinlerin yakılabileceği de işlenir (Musallat 2, Şeytan-ı Racim 2, Dabbe 4).

Bu tür filmlerde cinlerle ilgili ayrıntılı bilgiler verilmektedir: Dünyada cinlerle birlikte yaşamaktayız. Ancak onlar başka bir boyutta yaşadıkları ve aramızda perde olduğu için onları göremiyoruz. Fakat onlar istedikleri zaman insanlara görünebilmektedirler. Gündüz insanlara, gece ise cinlere verilmiştir. Her yalnız kaldığımızda onlar yanı başımızdadırlar (Şeytan-ı Racim 2). Bu anlatılarda dinî metinlerde bulunanlardan daha ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır ve yine kitabî dinden farklı olarak cin ve şeytanlar güçlü ve etkili, istediklerini yapabilen varlıklar olarak gösterilmektedir. Böylelikle Türk korku sineması cin ve şeytanları korkulması ve sakınılması gereken varlıklar olarak sunmaktadır. Bu varlıklar Kur'an'da temellendiremeyeceğimiz özelliklere sahip olarak anlatılmaktadır. Oysa Kur'an'da bu tür varlıklar güçsüz, gaybı bilmeyen varlıklar olarak yer almaktadır. Kur'an'a göre evrende yegâne mutlak güç ve otorite Allah'tır¹⁴.

inlerin güçlü varlıklar olduğu, onlar aracılığıyla birtakım menfaatler edinebileceği ve onların zararlarından korunmak gerektiği şeklindeki inanış toplumdaki kimi fertlerin davranışlarında etkili olabilmektedir. Bu inanışa sahip insanlar çeşitli uygulamalar ile o tür varlıklarla ilişki kurmaya girişmektedir. Bu tür kimselerin dinle ilgi algısı ve irtibatı büyüsel uygulamalar ve cinlerle ilgili anlayış ve davranışlar ile sınırlı kalabilmektedir. Öte yandan böylesi bir algı bu inanışa sahip kişilerin kötü niyetli kimselerin tuzaklarına düşmelerine neden olabilmektedir. Dolayısıyla temellerini halk inanışlarında görebileceğimiz böylesi bir inanç sinema aracılığıyla doğrulanıp pekiştirilmektedir.

İnsan kendinden önce mevcut ve düzenlemiş olan fiziksel bir dünyada

¹⁴ Zümer, 39/4.

gözlerini açtığı gibi yine kendisinin dışında kurulmuş olan kültürel bir evrene doğar. Birey yaşamı boyunca bu kültürel dünyayı içselleştirir ve var olan kültürü kendine özgü yorumlayarak da bu kültürel evrene katkı sunar (Berger, 2005). Büyü içerikli Türk korku sineması toplumda mevcut olan popüler dindarlığı nesnelleştirmektedir. Ayrıca bireylerin popüler dindarlığı içselleştirmesinde rol oynamaktadır. Türk korku sineması gerek popüler dine ve gerekse de kitabî dindarlığa ait unsurları kendince yeniden yorumlayarak bu kültürel evreni yapılandırmaktadır.

2. Korkuya ve kötü olaylara yol açan sebepler nelerdir ve bu olaylardan kimler etkilenmektedir?

Bu tür filmlerde genelde büyü yaptıran ve büyüünün mağduru kimseler kadın olmaktadır (Dabbe 5, Dabbe 4, Büyü, Musallat 2, Üç Harfliler 3, Şeytan-ı Racim 2, Siccin 4). “Musallat 2”de fala bakan kişi kadındır. “Dabbe 4” filminde erkek cinci hoca bir grup kadına büyü yapmanın, yaptırmının kötü olduğunu nasihat etmektedir. Filmlerde erkeklere nispeten daha çok kadınların büyü ile ilişkilendirilmesi toplumdaki bir algıya işaret ettiği gibi filmlerin bu açıdan da masaya yatırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Kötü olaylar da geçmişte yapılan yanlış işlerin, kıskançlık ya da belli bir menfaat sağlamak için yapılan bir büyüünün sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Genelde filmlerde bir ebeveynin veya onlardan birinin geçmişte yaptığı bir büyü ya da yanlış bir davranış dolayısıyla onların çocuklarından intikam alınmaktadır (Dabbe 5, Dabbe 4, Şeytan-ı Racim 2, Siccin 4). İnsani hırslar, bencil duygular ve çaresizlikler insanları büyü yapmaya sevk eden gerekçeler olarak öne çıkmaktadır: “Siccin 4”te hastalıklardan kurtulmak, “Şeytan-ı Racim 2”de ve “Musallat 2”de çocuk sahibi olmak için büyü yaptırılır. “Dabbe 4”te altın bulmak için cinlere müracaat edilir, “Üç Harfliler 3”te kıskançlık ve intikam duyguları nedeniyle büyü yapılır. Genelde bu filmlerde yakın arkadaşlar veya akrabalar büyü yapan kimseler olarak gösterilerek yakın çevreye dair bir şüphe de uyandırılmaktadır.

Filmlerin bazılarında filmin etkisinin artırılması için söz konusu filmin, gerçek hayatta yaşandığı öne sürülen olaylar üzerine kurgulandığı belirtilmektedir. Bu iddialarını yaşandığı söylenen olaylarla ilgili gazete kupürlerinin görselleri ile desteklemeye çalışmaktadırlar (Dabbe 5, Dabbe 4, Musallat 2). Gerçek olduğu iddia edilen olaylar genelde köyde ve ıssız yerlerde gerçekleşmektedir (Dabbe 4, Büyü, Musallat 2). Köylülerin büyü konularına daha meyilli olduğu, bu tür konulara daha çok ilgi duyduklarına dair araştırma sonuçları bulunmaktadır (Günay, 1999). O halde gerçek olduğu ifade edilen olayların köylerle ilgisinin olması beklenen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentli ve eğitilmiş kimseler arasında da bu tür konulara inananlar olmakla birlikte bu kimselerin genelde meseleye daha tereddütlü yaklaştığı söylenebilir.

Filmlerde kimi yerlerin uğursuz olabileceği belirtilir. “Büyü” filminde olayların geçtiği köy Allah’ın gazabına uğramış, uğursuz, lanetli bir yerdir. Burası önceleri huzurlu, bereketli bir köy iken, yaşlı büyücü bir kadının yerleşmesiyle uğursuzluk başlamıştır. Köyde büyük bir günah işlenmiştir. Büyücü kadın, kız çocuklarını kötülüğün kaynağı olarak gösterip ve köylüleri etkisi altına alıp köylülerin kız çocuklarını diri diri gömmelerini sağlamış ve bunun neticesinde ise bütün köy cezalandırılmıştır. “Büyü” filminde bir köyün lanetlenebileceği Kur’an ile desteklenmeye çalışılır ve şu ifadeler yer verilir: “Kur’an’a göre değil bir köy, kavim bile lanetlenmiştir.” Böylelikle dinî argümanlar ile kimi yerlerin uğursuz olabileceği algısı güçlendirilir.

Tüm bu filmlerde büyüün etkili, cinler ve şeytanların güçlü varlıklar ve bunların kötü, uğursuz olayların sebebi olarak sunulması kitabî dindarlık ile değil, popüler inanış ile örtüşmektedir. Her ne kadar Bakara Suresi’nin 102. ayeti bu tür filmlerde yer alsada olayların seyrine bakıldığında koruyan, bu tür hadiselerle izin vermeyen, olaylara müdahale eden bir Allah tasavvuru değil, istedikleri zaman kötülük yapabilen cin ve şeytan inanışı geniş yer bulmaktadır. Büyü yapıldığında bunun bedelini hem yapanların hem de büyüün hedefinde olan kimselerin ödeyeceği, bu kimselerin ister istemez ölüm, cinnet gibi ağır cezalar çekeceği şeklinde kaçınılmaz bir kader anlayışı öne çıkmaktadır. Bu bağlamda izlenen filmlerde olayların içinde yer alan kimselerin çoğunun ölmesi ve cin veya şeytanların yok edilememesi, zararlarının önlenememesi de ayrıca dikkat çekicidir. Böylelikle ayet ve duaların da bunlar karşısında çaresiz kaldığı izlenimi verilmektedir. Örneklem içerisindeki filmlerden sadece “Siccin 4” mutlu son ile biter. Büyü ve cinlerle ilgili böylesi bir algı insanların yaşadıkları kötü olayların nedenini yorumlamada ve bunlarla ilgili çözüm arayışlarında etkili olmaktadır.

3. Uğursuz ve Kötü Olaylardan Nasıl Kurtulmaya Çalışılmaktadır?

Bu tür filmlerde büyüün etkisinden ve cinlerin tasallutundan kurtulmak için İmam Hatip veya İlahiyat mezunu din hocalarından değil de *cinci hoca* denilen kimselerden yardım alınmaya çalışılmaktadır: “Dabbe 5”te cinci bir kadına gidilir, “Dabbe 4”te bu kez cinci hoca erkektir.

Bu filmlerde bilime karşı çıkılmamaktadır. Postmodern [bilimsel düşüncenin merkezi önemini yitirmesi (Giddes ve Sutton, 2014: 35)] bir yaklaşım ile bilimin sınırlarının olduğu ve bu tür doğaüstü olayların bilimin konusu olmadığı vurgulanır (Dabbe 5, Dabbe 4). “Dabbe 4”te cinlerin varlığını bugünkü bilimin de kabul ettiği belirtilir. Dolayısıyla araştırma için izlenen Türk korku filmlerinde din ile bilim çatışan unsurlar olarak ele alınmamakta, alanları farklı olarak değerlendirilmektedir. Bilimin, büyü ve cin vakalarını çözemeyeceği mesajı verilmektedir. “Dabbe 5”te uzman olan cinci kadının ağzından şu cümle kurulur: “Ben bilime karşı değilim.” “Şeytan-ı Racim 2”de doktorların ve ilaçların çare olmadığı belirtilir. Toplumumuzun

genel kanaatinin de bu yönde olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu anlayış kimi insanların, sahtekârların tuzağına düşmelerine, her anlamda onların istismar edilmelerine yol açmaktadır. Günümüz Türkiye'sinde bu türden istismar haberlerine çokça rastlanabilmektedir.

Modern toplum uzmanlaşmış toplumdur. Herhangi bir konuda o konunun uzmanlarına müracaat edilir. Özellikle bilim ve sağlık alanındaki gelişmelerin etkisiyle insanlar hastalıkların çözümü için tıp doktorlarına yönelmektedir. Geleneksel toplumda ise sağlık ve hastalıkların tedavisi için daha çok büyücülere, din temsilcilerine, şifacılar başvurulur. Modernleşme ile birlikte büyüsel inanışların ve bu tür işlerle uğraşanların etkisinin zayıflaması beklenir. Ancak modernleşmeye rağmen geleneksel bir takım anlayış ve uygulamalar bir şekilde varlığını sürdürebilmektedir veya diğer bir ifadeyle kendini yeniden üretebilmektedir. Büyü içerikli Türk korku sinemasının, geleneksel bir takım anlayış ve uygulamaların yeniden üretilmesine aracılık ettiği ifade edilebilir.

4. Korku Unsuru ile Verilmek İstenen Olumlu/Dinî Mesaj Var Mıdır?

Büyü ve cin temalı Türk korku filmleri birçok olumsuz uygulamalar ve anlayışlar içermektedir. Bununla birlikte cin konulu Türk korku filmlerinde bir takım dinî, ahlaki mesajlar da verilmeye çalışılmaktadır: "Dabbe 4" ve "Dabbe 5" filminde Kur'an'da geçen bir kavram olan ve ne olduğu açık olmayan "Dabbetü'l-Arz" kelimesi, internet ile yorumlanır ve insanların onunla zehirlendiği ima edilir. Böylelikle internet hususunda toplum uyarılır. Büyü yapmanın şeytana tapmak ile aynı olduğu belirtilir (Dabbe 5). "Dabbe 5"te "İçine büyü bulaşmış her şeyin sonu hüsrana olduğu bilinmiyor mu?" mesajı verilir. Filmlerin sonu ölüm ve cinnet ile bitirilerek insanların büyüden ve kötülüklerden uzak durmaları gerektiği, aksi halde ağır bedellerin ödeneceği ifade edilir.

Nazar boncuğu inanışının dinî bir inanç değil, şeytani bir inanış olduğu, şeytanın gözü anlamına geldiği ve kullanılmaması gerektiği vurgulanır (Dabbe 5). "Dabbe 4"te nazar boncuğunun şeytanın ve cinlerin kuvvet iksiri, tek gözlü şeytanın gözü ve Babil'den bu yana bunun böyle olduğu belirtilir. Bu şekilde nazar boncuğunun İslâmiyet'le ilgisinin olmadığı, çevremizde bulundurulmaması gerektiği ifade edilir.

"Şeytan-ı Racim 2: İfrit" filminde ironik bir biçimde şeytan aracılığıyla Allah'a nankörlük edilmemesi, ondan başkasına kulluk edilmemesi, başkalarından medet umulmaması gerektiği, kişi Allah'a samimiyetle yönelmediğinde, Allah'tan umut kestiğinde şeytanın daha mutlu ve güçlü olacağı ve o kişiyi bulacağı mesajı verilir.

Cin, şeytan ve büyü temalı Türk korku sineması sadece popüler

dindarlığın taşıyıcılığını yapmamaktadır. Kitabî din ile örtüşen içerik ve söylemleri ile resmi dinin de aracılığını üstlenebilmektedir. Bazı Türk korku filmleri insanları samimiyetle Allah'a yönelmeye, ona kulluğa, şükre ve büyüsel uğraşılardan uzak durmaya davet etmektedir. İslâm'da karşılığı bulunmayan bazı inanışları da yerebilmektedir. Bununla birlikte "Dabbe'ül-arz" kelimesinde olduğu gibi kitabî dinin birtakım kavramlarını kendilerine uygun bir biçimde yorumlayıp bu kavramlara yeni anlamlar yükleyebilmektedir.

5. Korku filmlerinde hangi hurafe inanışlara yer verilmektedir?

Dabbe 5: Avuç içi üçüncü göz, Fatma'nın Eli, kahve falı, el falı, tarot falı, nazar boncuğu.

Dabbe 4: Nazar boncuğu, dilek ağacı, lanetli ağaç, kötülük ağacı ve reenkarnasyon.

Büyü: Tarot (kâğıt falı).

Şeytan-ı Racim 2: 9'un şeytanın rakamı olduğu inanışı, kahve falı.

Siccin 4: Yılan uğursuz varlık olarak gösterilir.

İslâmiyet'te karşılığını bulamasa da Türk halk inanışları arasında yukarıda bahsedilen unsurlar yaygın bir şekilde yer almaktadır. Geleneksel ile modern bireyi, köy ile kenti, geçmiş ile bugünü kesiştiren öğeler olarak gündelik hayatımızda bu tarz öğeleri sıklıkla görebilmekteyiz. Filmlerde yer bulan veya dile getirilen bu nesnelere ve pratiklere popüler dindarlıkta yaşamaya devam etmektedir.

6. Dinî Öğeler Korku Sinemasında Nasıl Sunulmaktadır?

Filmlerde Kur'an ile ilgili yer verilen dinî öğeler şu şekildedir:

Dabbe 5: "Euzu-Besmele", Yunus (a.s.)'in duası (Enbiya suresi 87. ayet), Murselat suresi 30. ayet ve Bakara suresi 102. ayet.

Musallat 2: Bakara suresi 102. ayet.

Dabbe 4: Bakara suresi 6. Ayet. Ayet'el-Kürsi, Felak-Nas sureleri, vefkler.¹⁵

Büyü: Duvarda asılı Kur'an, muska gibi taşınabilen Cevşen, Besmele, Felak-Nas sureleri yer alır.

Şeytan-ı Racim 2: Kehf suresi 50. ayet, Yusuf suresi 87. ayet, Bakara

¹⁵ Arapça harflerin rakam ve sayılarla eşleştirilmesi ve uygun şekilde harflerin bir araya getirilmesi işlemidir. Harfler veya kelimeler uygun şekilde ve sayıda bir araya getirildiğinde etkili tılsımların oluştuğuna inanılmaktadır. İnanışa göre bu tılsımlar büyü ve cinlere karşı da koruyucu olabilmektedirler. Ancak bu inancın Kur'an'da açıkça karşılığı bulunmamaktadır. Bkz. İlyas Çelebi, "Vefk", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Ankara: TDV Yayınları, 2012), 42: 605-607.

suresi ilk ayetleri, Nas, Fatıha, Yasin sureleri.

“Büyü” filminde Kur’an’daki bazı ayetlere göndermede bulunarak filmin inandırıcılığı artırılmaya çalışılır. Ayrıca bu tür filmlerde inandırıcılığı artırmak için diğer dinlerden de destekleyici açıklamalara yer verilir. “*Dabbe 4*”te “*Hz. İsa çölde cinlere Aramice hitap etmişti.*” cümlesi ile Hristiyanlık’ta da cinlerin varlığının ve onlarla görüşülebileceğinin kabul edildiği mesajı verilir.

Filmlerde mitolojik inanışlara da yer verilerek filmdeki anlatılar pekiştirilmektedir. “*Dabbe 5*”te anlatılan mitoloji şu şekildedir: “Haris” şeytanın ilk adıdır ve Eski Mısır’da “Horus” olarak adlandırılmaktadır. “Horus”un diğer adı da “kem”dir. “Tek göz”, şeytan gözünün atasıdır ve nazar boncuğu bunu temsil etmektedir. Eski Mısır ve Babil’e göre bütün hastalıkların nedeni cinlerdir. Bir kişiye bir cinin musallat olup olmadığı “cin taşı” da denen “mercan taşı” ile anlaşılmaktadır. Cin önce insan bedenine yerleşiyor daha sonra da avuç içinde bulunan üçüncü gözü kullanarak görmeye başlıyor. Fatma’nın Eli, El Falı, Kahve Falı, Tarot Falı, Bioenerji, Çakra, Kuantum ve hatta İlluminati bile bununla ilgilidir. Türk korku filmleri hem seyirciye sundukları olaylar hem de bu tarz anlatılar ile geleneksel toplumda var olan efsanelerin sözlü olarak aktarılma işlevini üstlenmektedir.

“*Şeytan-ı Racim 2*” filminde Kur’an, ölen kimsenin arkasından okunan bir kitap olarak yer alır. Benzer filmlerde Kur’an büyü ve cinlerden korunmak, bu tür varlıkların şerlerinden kurtulmak için müracaat edilmesi gereken bir kitap olarak sunulmaktadır. Dolayısıyla araştırma içinde yer alan Türk korku filmlerinde Kur’an ve Kur’anî birtakım öğeler okunması gereken ve anlamları üzerine derin düşünülmesi gereken bir hayat rehberi olarak yer almamaktadır. Bu yönüyle de halk dindarlığı içerisindeki Kur’an algısı pekiştirilmektedir. Büyüsel uğraşları yasaklayan ve cinlere dair ayetlere yer verilerek İslâm dininin temel unsularına karşı huşu uyandırma amacı değil, söz konusu ayetler ve diğer dinî öğeler ile korkuya neden olan olayların inandırıcılığı güçlendirilmeye çalışılmaktadır. Türk korku sinemasında korku objesi cin, şeytan ve büyüdür. Cin temalı Türk korku filmlerinde Allah’a karşı huşu, Kur’an ve peygambere karşı saygı uyandırmak gibi bir gaye öne çıkmamaktadır. Türk korku sineması din ile kendini haklı çıkaran bir dinamiğe dayanır.

Sonuç

Türkiye’de korku türünde çevrilen filmler 2000’li yıllar ile birlikte artış göstermiştir. Bu alanda üretilen filmler inandırıcılığını ve etkisini artırmak adına Türk toplumunda yaygın olan popüler dine/halk dindarlığına yaslanmıştır. Evrensel dinler başka toplumlarla karşılaştığında o toplumların geleneksel düşünce ve inançlarını, kültürlerini bir anda ortadan kaldıramaz. Zamanla bir kısım inanışlar ve pratikler terk edilirken ve unutulurken

geleneksel birtakım inanışlar da varlığını yeni din ile uyumlu halde devam ettirir.

Popüler dindarlık daha çok korku, kötülük ve mitlerden beslenir. İnsanlar felaketlerden ve hastalıklardan, doğaüstü varlıkların tacizlerinden korunmak ya da kurtulmak, kötülüklerden emin olmak, dünyevi bir takım emellere ulaşmak için popüler dindarlığa meyil etmekte ve bunlarla ilgili ritüellere katılmaktadırlar. Büyü ve muska gibi inanış ve uygulamalar da popüler dindarlık içinde önemli bir yer tutmaktadır.

Türk korku sinemasına yakından bakıldığında popüler dindarlığa dair inanışlara geniş yer verildiği görülmektedir. Bu alanda ortaya çıkan çoğu filmde cin, şeytan gibi doğaüstü varlıklar İslâm dininin temel kaynağı Kur'an'da anlatılandan çok farklı ancak popüler inanışa uygun olarak sunulmaktadır. Çünkü Kur'an'a göre bunlar güçsüz, geleceği bilmeyen, gaipten haber vermesi mümkün olmayan varlıklardır. Ayrıca Kur'an'da bu varlıkların insan kılığına girebildiklerine, insanları kontrol altına aldıklarına dair de herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat popüler inanışa göre bu varlıklar her şeyi bilebilen, gelecekte haber verebilen, olağanüstü güçleri olan, insan kılığına bürünebilen, insanlara zarar verebilen varlıklardır. Öte yandan bu filmlerde söz konusu varlıklarla ilgili Kur'an'daki bilgilerden çok daha fazla, ayrıntılı bilgiler verilmektedir. Ayrıca Kur'an'da büyü ile kişinin kısmetinin kapanması, hastalanması, felaketlere maruz kalması, ölmesi tarzında bir inancın temellerini bulmak mümkün değildir. Hâlbuki Türk korku sinemasında bununla ilgili ayetler hatırlatılarak bu tarz filmlerin dinî bir zemine yaslandıkları izlenimi verilmektedir. Böylelikle cin temalı korku filmlerinde popüler dindarlığa uygun olarak cin, şeytan ve büyüün insanın kaderi ve olaylar üzerinde etkili oluşu aktarılmaktadır. Bu tür filmler cin, şeytan ve büyü ile ilgili inanışları kendine uygun biçimde kullanmaktadır. Dolayısıyla Türk korku sineması toplumdaki sözlü anlatıların adeta yerini alarak popüler dindarlığın yeniden üretilmesinde ve yaygınlaştırılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Bu tarz filmlerin milyonlarca izleyici kitlesi bulması, beğeni ile takip edilmesi Türk toplumunda popüler dindarlığın bir karşılığının olduğunu ve bir realite olarak varlığını devam ettirdiğini göstermektedir. Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Dinin bir toplum ile teması neticesinde, söz konusu toplumun kültür ve geleneğinin de etkisi ile resmi/kitabî dinden farklı bir din algısı ve dindarlık ortaya çıkar. Toplum yaşamında ortaya çıkan bu din yorumu daha ziyade kötülöklere, felaketlere ve korkuya yaslanır. Toplumun geniş kesimlerince temsil edilen bu din algısında dinî öğeler olması gerektiğinden daha farklı şekilde konumlandırılır (Kur'an'ın ölümlerini arkasından ya da cin, şeytan ve büyüden korunmak amacıyla okunan bir kitaba indirgenmesi, cinlerin gaipten haber vermesi, şeytanların ve büyüün

güçlü ve etkili olarak gösterilmesi gibi). Türk korku sineması hem bu popüler dindarlığa dayanmakta hem de içerdiği kötülük ve korku unsuru ile bu inancın yeniden üretilmesinde ve yayılmasında etkin olabilmektedir.

KAYNAKÇA

- ADORNO, T. W. (2016). *Kültür Endüstrisi: Kültür Yönetimi*. Komisyon (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- AKYAR, P. (2012). *2000 Sonrası Türk Sinemasında Yer Alan Dinî Göstergeler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- ARSLAN, M. (2003). Popüler Dindarlık Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, III/1, 97-116.
- ARSLAN, M. (2004). *Türk Popüler Dindarlığı*. İstanbul: Dem Yayınları.
- BERGER, P. (2005). *Kutsal Şemsiye: Dinin Sosyolojik Teorisinin Ana Unsurları*. Ali Coşkun (Çev.). İstanbul: Rağbet Yayınları.
- CHRISTIAN JR., W. A. (2002). Halk Dini. Mustafa Arslan (Çev.). *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, II/3, 229-234.
- ÇELEBİ, İ. (2009). Sihir. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 37, s. 170-172). Ankara: TDV Yayınları.
- ÇELEBİ, İ. (2012). Vefk. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 42, s. 605-606). Ankara: TDV Yayınları.
- ÇORUHLU, Y. (2006). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- GİDDENS, A., SUTTON, A. (2014). *Sosyolojide Temel Kavramlar*. Ali Esgin (Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- GÜNAY, Ü. (1999). *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*. İstanbul: Erzurum Kitaplığı.
- GÜNAY, Ü., Güngör, H. (2007). *Türklerin Dinî Tarihi*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- HALİS, Ş. A. (2017). Tarihsel Bir Karşıtlığın Tezahürü: 2002 Sonrası Türk Korku Filmlerinde Bilim-Din Çatışması. *Selçuk İletişim Dergisi*, 9/4, 221-237.
- <http://www.otekisinema.com/turk-korku-sinemasina-genel-bir-bakis/> (erişim tarihi: 03.10.2018).
- <https://www.ntv.com.tr/galeri/sanat/siccin-5-liderligi-devraldi-18-yila-damga-vuran-turk-korku->

filmleri,Izs48Q0Hl0eDx43_DCHXVw/m25V5dI9Tk-6S7bNOMtJ_A
(erişim tarihi: 03.10.2018).

<https://www.wikizero.pro/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvVMO8cmtfa29ya3Vfc2luZW1hX2ZpbG1sZXJpX2xpc3Rlc2k> (erişim tarihi: 03.10.2018).

<https://www.youtube.com/watch?v=nh2cJnElfQs> (erişim tarihi: 03.10.2018).

İbn-i HALDUN. (2004). *Mukaddime*. Halil Kendir (Çev.). Ankara: İmaj Aş.

KARA, E. (2013). Korku Sineması Üzerine Dev Bir Yazı. <http://cinemadelisi.blogspot.com/2013/11/emre-kara-korku-sinemasi-tarihi-uzerine.html> (erişim tarihi: 22.03.2019).

KOÇAK, B. (2006). Doğu-Batı Arasında Türk Sineması: Korku Filmleri Üzerine Bir Değerlendirme. *İletişim Fakültesi Dergisi*, 26, 93-104.

MARDİN, Ş. (2004). *Din ve İdeoloji*. İstanbul: İletişim Yayınları.

MARDİN, Ş. (2006). *Türkiye’de Din ve Siyaset*. İstanbul: İletişim Yayınları.

MENSCHING, G. (2012). *Din Sosyolojisi*. Mehmet Aydın (Çev.). Konya: Literatürk.

TANYU, H. (1967). *Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

TANYU, H. (1992). Büyü. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 6, s. 501-506). Ankara: TDV Yayınları.

TUTAR, C. (2015). Türk Korku Sinemasının Yapısal Engelleri: Sosyo-Kültürel Bir Bakış. *e-gifder*, 3/2, 247-274.

ÜLGENER, S. F. (2015). *Zihniyet ve Din: İslâm, Tasavvuf ve Çözülme Devri İktisat Ahlâkı*. İstanbul: Derin Yayınları.

WEBER, M. (2012). *Din Sosyolojisi*. Ephraim Fischhoff (Ed.). Latif Boyacı (Çev.). İstanbul: Yarın Yayınları.

YILDIRIM, A., Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

TURKISH HORROR CINEMA IN THE REPRODUCTION AND DISSEMINATION OF POPULAR RELIGION

© Erol ERKAN^a

Extended Abstract

Mass media have an important role in producing and popularizing popular culture. Cinema, one of the mass media, can be effective in the reproduction and dissemination of both popular culture and popular religion and piety. In this article, Turkish horror films are discussed in the context of popular religion. After the 2000s, it has been observed that Turkish horror films on the theme of magic, genie, and devil have been increasing. Some films produced in this area are attracting great attention. In these films, there are elements of beliefs that are not commonly accepted in the religion of Islam, especially the belief of invisible creatures and beliefs that are common in popular religion. Considering only the names of these films with considerable audience, it can be understood that religious elements and Turkish horror cinema were brought side by side. In these films, it is important to examine how religious elements are included, what meanings they are attributed to, and in general which religion horror film is used by this Turkish cinema.

In the context of popular religiosity, this article addresses the following questions: What are the elements of popular religiosity in Turkish horror films? In Turkish horror films, how are the beings such as gin and demon shown? How do religious elements take place in Turkish horror cinema? What kind of religiousness is spread in Turkish horror cinema?

The aim of this article is to show how religion and religious elements take place in the Turkish horror films that were released after 2000's and which religious concepts these films are based on. In other words, the aim of the study is to determine what kind of religious belief and religiosity are

---

^a Asst. Prof., xxx xxx xxx, erkanerol27@hotmail.com

produced and disseminated in the horror cinema, to show how the location of the supernatural beings which are shown as the source of fear and their place in the religious beliefs in the films. The article is important in understanding how religion takes place in Turkish horror films and how it pays for religiousness and how it contributes to religiosity. When asked to put forward the religious factor appears to be the influence of religious beliefs in Turkey should also be considered.

In this article, selected films were subjected to descriptive analysis. The data were categorized according to previously determined questions and deduced. In the qualitative analysis method, the data can be arranged according to the themes raised by the research questions or by considering the questions or dimensions used in the interview and observation stages. A thematic framework was created by asking questions to the films, and the data obtained were defined and processed according to this framework. The following questions were directed to the films:

- I. What are the assets used as fear elements in films and how are they depicted?
- II. What are the causes of fear and bad events and who is affected by these events?
- III. How to try to escape the evil, bad events?
- IV. How are religious items presented in horror cinema?
- V. What is the message with the intention of fear element?
- VII. What superstition beliefs are included in horror films?

In the type of horror movies directed in Turkey have increased after the 2000s. The films produced in this area have leaned on the popular religion / folk When universal religions meet with different societies, they do not omit such societies' traditional thoughts, cultures and beliefs in a moment. In time, while some beliefs and practices are abandoned and forgotten, traditional beliefs continue to exist in harmony with the new religion.

Popular religiosity is mostly fed by fear, evil and myth. People are prone to popular religiosity and participate in rituals related to disasters and illnesses, to protect themselves from the harassment of supernatural beings, to be sure of evils, to achieve a secular set of ambitions. Beliefs and practices such as magic and amulets also play an important role in popular religiousness.

A closer look at the Turkish horror cinema shows that popular beliefs are widely used. In most of the films that appear in this field, supernatural beings

---

such as jin and Satan are very different from the narratives in the basic sources of Islam but are presented in accordance with popular belief. In these films, these assets are given much more detailed information than the information given in the relevant religious texts and these assets are shown to be stronger than they are. The existence and influence of magic are also approved by Qur'an and important narrations about this subject can be found in there.

Besides in Turkish horror cinema, it is given the impression that such films are resting on a religious ground by reminding the verses and narratives related to it.

However, the influence of magic on films is overrated and such films use magical beliefs appropriately. Thus, Turkish horror cinema plays an important role in the reproduction and popularization of popular piety by literally replacing the oral narratives in society.

Millions of viewers of this genre films find audiences, to be followed with a great sense of appreciation that popular religiosity in Turkish society and demonstrate that continue to exist as a reality. As a result, we can say that because of the contact of the religion with society, it occurs a perception of religion and piety differ from the official religion with the influence of the culture and tradition of the society in question. This interpretation of religion rests on the problem of evil and fear. Religious elements in this perception of religion are positioned differently than they should be. Turkish horror cinema is both based on this popular religiosity and it is effective in reproducing and spreading this belief with its element of evil and fear.

Keywords: Sociology of Religion, Turkish Horror Cinema, Popular Piety, Folk Piety.

